

ساختارگرایی معماری

هرمان هرنزبرگر
ترجمه: حبیب فاسمی

ساختارگرایی و معماری

شیوه‌ی سازماندهی فضا

هرمان هرتزبرگر
ترجمه‌ی حبیب قاسمی

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتابخانه کسری

Hertzberger, Herman

هرتزربرگر، هرمان، ۱۹۳۲ - م

ساختارگرایی و معماری: شیوه‌ی سازماندهی فضا/ هرمان هرتزربرگر؛ ترجمه‌ی حبیب قاسمی.
مشهد: کتابکده کسری، ۱۳۹۹.

۲۶۴ ص: مصور.

۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۰۴-۶

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

Architecture and structuralism : the ordering of space , 2015.

یادداشت: عنوان اصلی:

Structuralism (Architecture)

موضوع: ساختارگرایی (معماری)

شناسه افزوده: قاسمی، حبیب، ۱۳۶۲- مترجم

NA۶۸۰

رده بندی کنگره:

۷۲۴/۶

رده بندی دیویی:

۵۸۹۵۱۵۳

شماره کتابشناسی ملی:

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهرسازی کسری

ساختارگرایی و معماری

شیوه‌ی سازماندهی فضا

هرمان هرتزربرگر

ترجمه: حبیب قاسمی

صفحه‌آرایی: منا گندمکار

چاپ اول: بهار ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۰۴-۶

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی: مشهد فلسطین ۱۴ پلاک ۱۰ تلفن: ۰۵۱ ۳۷۶۷۰۰۱۹

وبسایت و فروشگاه اینترنتی: www.kasrapublishing.ir

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات کتابکده کسری محفوظ است. هرگونه تصویربرداری و تکثیر اعم از نسخه کاغذی و دیجیتال و... از تمام یا بخشی از کتاب ممنوع و موجب پیگرد قانونی است.

مقدمه

مترجم

مصاحبه‌ای با فرانک گری را می‌دیدم، او که در مورد ایده‌هایش برای طراحی یک سالن موسیقی صحبت می‌کرد؛ اثرش را به ساز موسیقی تشبیه کرد که هر کس می‌تواند نوای دلخواهش را با آن بنوازد. این درحالی است که گری، همان‌طور که خود اذعان می‌کند، عمدتاً با ترکیب‌های شگفت‌انگیزش و ساختمان‌هایی که به آثار هنری پهلوی می‌زنند، به یاد می‌آید. اما قاعدتاً آثار هنری برای مردم عادی قابل دخل و تصرف نیستند چراکه در جایگاه تماشاچی در ستایش نبوغ هنرمند اثر می‌خکوب می‌شوند. این تناقض نشان می‌دهد که سرمشق‌های غالب معماری در حال تغییرند و نقش مردم در معماری امروز بیشتر از مخاطب صرف و یا کاربر، که به عنوان مداخله‌گر و تکمیل‌کننده طرح دیده می‌شود.

اما آنچه که هرمان هرتزبرگر را از بسیاری معمارانی که با نام مردم به کام خود سود جستند، متمایز می‌کند آن است که ساختمان‌های او با معنایی که هر بار استفاده کنندگان بنا به آن می‌دهند تکمیل شود. اگر تصاویر شناخته‌شده‌ترین آثار او، بیمه مرکزی بهیر یا مدرسه آپولو را به خاطر آوریم، می‌توانیم ببینیم که چطور آدم‌ها و رفتار آنها در فضا، به معماری معنا داده است و حذف آنها از فضا، مثل تصاویری که امروز عمدتاً از معماری می‌بینیم، به شدت به کیفیت فضایی که ایجاد شده آسیب می‌زند. هرتزبرگر نگرش خود را در راستای جنبش «Team Ten» می‌داند که به رویکرد انجمن بین‌المللی معماران مدرن (سیام) به دیده تردید می‌نگریست و در جست‌وجوی گزینه‌ای متفاوت بنیان‌های آنچه که «ساختارگرایی» خوانده می‌شود را گذاشت. ساختار در اینجا مفهومی فراتر از سازمان‌دهنده داشته و بخش دیرپای طراحی است که نه تنها امکان ظهور تنوع می‌دهد که به واسطه‌ی ماندگاری و چالاک‌ی در انطباق با نیازهای پیش‌بینی‌نشده‌ی آینده، استخراج و مصرف دوباره‌ی منابع را محدود می‌کند.

این کتاب بنیان‌های این نگرش را در قالب مفهوم «ساختارگرایی» تشریح می‌کند. کتاب به ۱۲ فصل تقسیم شده است. در فصل اول نویسنده به الهامات و نحوه‌ی نزدیک شدنش به موضوع اشاره می‌کند و فصل دوم به شکلی کلی‌تر ساختار، تفاوت آن با ساختارگرایی و کاربرد آن در معماری را تشریح می‌کند و در ۹ فصل بعدی به ویژگی‌ها و امکانات ساختارگرایی و ضرورت پرداختن به آنها با تفصیل بیشتری بیان می‌گردد. در فصل آخر در آنچه که با ظرافت «کارِ ناتمام» خواننده می‌شود مباحث کتاب جمع‌بندی شده و مسیر آینده تبیین می‌شود. رویکرد نظری کتاب با ارائه مثال‌های متعدد از آثار معماری، از جمله کارهای خود نویسنده، پشتیبانی می‌شود، اما برای تبیین موضوع به مثال‌هایی از دیگر رشته‌ها به ویژه موسیقی و خصوصاً زبان‌شناسی تکیه شده است. در ترجمه‌ی این موارد از اصطلاحات رایج در همان رشته‌ها استفاده شده و در مواردی که ضروری به نظر می‌رسیده، توضیحاتی مختصر تا جایی که به زمینه‌ی کتاب مربوط بوده، آورده شده است. در نحوه‌ی نگارش کتاب دو نوع پاراگراف دیده می‌شود که در این ترجمه هم رعایت شده است؛ بخش عمده‌ی کتاب شامل مباحث اصلی است و برای اولین بار در این کتاب مطرح شده‌اند، بخش‌های دیگر که به صورت تیره (Bold) مشخص شده، نقل از سایر نوشته‌ها و عمده آنها نیز از خود نویسنده هستند و منابع آن نیز ذکر شده است.

در این زمان که این مقدمه را می‌نویسم فقط یک کتاب از این معمار و نویسنده مؤثر معاصر، با عنوان *درس‌هایی برای دانشجویان معماری*، در بازار موجود است. امیدوارم که این کتاب جای خالی موجود را بیشتر پر کرده و پنجره‌ای به فهم جدیدی از معماری، پایداری و خود هر تزیبرگر که عمدتاً به ایجاد فضاهای منعطف بی‌هویت محکوم می‌شود، باز کند.

حبیب قاسمی

زمستان ۹۸

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	فصل ۱ مقدمه
۳۵	فصل ۲ ساختارگرایی و معماری
۶۳	فصل ۳ ساختارهای باز در برابر بسته
۸۷	فصل ۴ جمع‌کنندگی ساختار
۱۱۳	فصل ۵ تفسیرپذیری
۱۳۳	فصل ۶ برنامه‌ی ناخودآگاه معمار
۱۴۵	فصل ۷ عام، خاص و چندظرفیتی
۱۶۷	فصل ۸ هویت
۱۸۹	فصل ۹ نظام ساخت
۲۰۷	فصل ۱۰ جعبه ابزار ساختمانی
۲۲۵	فصل ۱۱ پایداری
۲۴۳	فصل ۱۲ کارِ ناتمام
۲۶۴	کتابشناسی

پیشگفتار

به هر میزان که مفهوم واژه‌ی «ساختار» واضح است، به همان مقدار واژه‌ی «ساختارگرایی» مبهم است. ساختارگرایی نیز مانند واژه‌های رمانتیسم^۱ و کلاسیسیسم^۲ بیش از آنکه روشنگر باشد، گیج‌کننده است. اگر منظور از ساختار، نظم دادن است که موجب ایجاد انسجام می‌گردد، در معماری این موضوع عمدتاً با نحوه‌ی شکل دادن فضا مرتبط می‌شود. ساختارگرایی درباره‌ی فضا دادن به فرصت‌هایی است که امکان آزادی عمل را ایجاد می‌کند؛ امری که ما آن را آزادی می‌خوانیم. این فضا بی‌تردید نیازمند درجه‌ای از قاعده‌مندی است، چرا که آزادی و رهایی بدون وجود قواعد بازی که محدودیت‌ها را ایجاد می‌کند، قابل تعریف نیستند. ساختارگرایی در معنای واقعی آن هم ناظر به موضوعاتی است که یکسان و ثابت‌اند و هم می‌تواند ابعادی را در خود جای دهد که متفاوت و متغیر باشند. آنچه که می‌تواند معنای ساختارگرایی در معماری و شهرسازی باشد را می‌توان در تناقضاتی که در ادامه به آن پرداخته شده خلاصه کرد، موضوعاتی که تأثیر آنها در محیط حرفه‌ای دموکراتیک امروز، روبه‌رشد است.

جامعه و فرد

همان‌طور که نحوه‌ی استفاده هر شخص از زبان که ابزاری مشترک است متقابلاً بر این ابزار مشترک و نحوه‌ی استفاده آتی شخص از آن تأثیر می‌گذارد، چنین رابطه‌ی متقابلی را می‌توان در میان فضاهای فردی و اشتراکی نیز متصور شد. ساختار از یک سو نماد جامعه است، اما از آنجا که امکان تفسیر از خود را می‌دهد، از سوی دیگر نمایانگر شرایط هر یک از ما در زمان‌های مختلف است. بدین شکل، ساختار می‌تواند جامعه و فرد را با یکدیگر وفق دهد. ساختار، فقط محافظ منافع شخصی نیست، بلکه فراتر از آن تضمین‌کننده منافع مشترک است و در نتیجه، نه تنها

1- romanticism
2- classicism

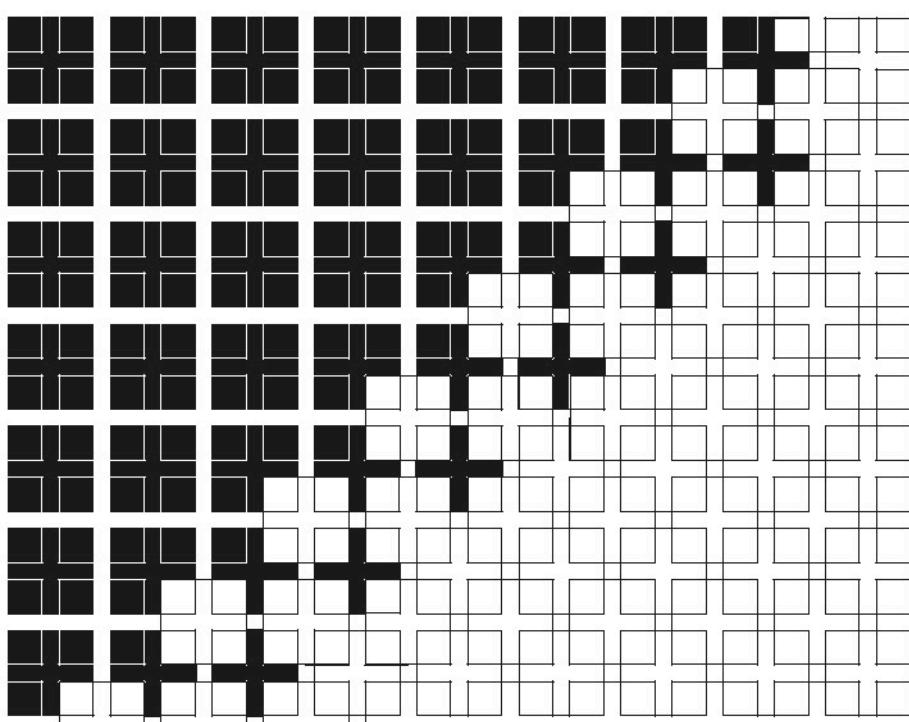
تفاوت‌ها میان محدوده‌های شخصی و جمعی بلکه روابط میان آنها را در خود جای می‌دهد. معماری باید جایی را برای آنچه ما، به عنوان شرکت‌کنندگان در فضا، برای حس تعلق و حس در خانه بودن نیاز داریم خالی بگذارد؛ به‌علاوه معماری باید برای آنچه که مردم را گرد هم آورده و در کنار هم نگاه می‌دارد، نیز فضایی ایجاد کند.

آزادی و قواعد بازی

آزادی به معنای دارا بودن قدرت انتخاب‌های شخصی از میان فرصت‌هایی است که قواعد بازی فراهم می‌آورند (مانند آنچه در شطرنج رخ می‌دهد). آزادی یک مفهوم نسبی است و فقط در رابطه با عواملی که آن را محدود می‌کند می‌تواند وجود داشته باشد. آزادی موجود در بازی از یک سو مدیون قواعدی است که محدوده‌ی فرصت‌های ممکن را تعریف می‌کند و از سوی دیگر حاصل فعالیت‌هایی است که برای به چالش کشیدن این قواعد تلاش می‌کند - به عبارت دیگر، آزادی به معنای تلاش برای استفاده‌ی حداکثری از فضا و فرصت داده شده است - و این همان چیزی است که ما به‌عنوان آزادی تجربه می‌کنیم. در حقیقت، قوانین بیشتر از آنکه آزادی را محدود کنند، موجب ایجاد آن می‌شوند. در نتیجه فقط یک ساختار منعطف نیاز است تا امکان بیان شخصی را برانگیزد. نقشه‌ی شهری که بر اساس شبکه‌ای منظم شکل گرفته باشد بیشترین حد آزادی ممکن را برای پر کردن فضاها، و در نتیجه، تفسیرپذیری فراهم می‌آورد دقیقاً به این علت که از قواعدی واضح و ساده تشکیل شده است.

پایداری و تغییر

ساختار به عنوان موضوعی ماندگار و محافظه‌کار تمایلی به تغییر ندارد. اما به منظور همراه ماندن با زمان در یک فرهنگ پویا، ما دائماً نیازمند به فضای متغیر، و در نتیجه، انطباق‌پذیر هستیم: چیزی که می‌توان آن را فضای زمانه خواند. ما انتظار داریم ساختاری که به اندازه‌ی کافی منعطف است بتواند تحت تأثیر قرار بگیرد، بدان معنا که، آزادی را ممکن کند بدون آنکه تضعیف شود و حتی تفسیرپذیری را تشویق کند و در نتیجه بتواند منطبق گردد. به عبارت دیگر، هدف ساخت فضایی است که بیشترین فرصت و جای ممکن را برای تفسیر، تغییر و تطبیق باقی گذارد. می‌توان ساختار را به مانند اندامی در نظر گرفت که آنچه را باید حفظ شود و آنچه را که باید تغییر کند، در تعادل و وفاق قرار می‌دهد. این تناقض در ساختارگرایی تضمین می‌کند که هر دو موضوع حفاظت و تحول مد نظر قرار گرفته است.

♦ هرمان هرتزبرگر هم برای آثار معماری و هم برای آنچه که در تشریح افکار و ایده‌هایش نوشته، در دنیای معماری شناخته شده است. ساختمان‌هایی چون سنتروال بهیر در آلدورن و مدرسه‌های زیادی که طراحی کرده، به علاوه کتاب‌هایی چون درس‌هایی برای دانشجویان معماری (که به زبان‌های بسیاری ترجمه شده) الهام‌بخش نسل‌های متعددی از معماران و دانشجویان بوده است. در کتاب ساختارگرایی و معماری نیز، هرتزبرگر بنیان‌های نگرش معمارانه‌ی خود به خلق فضای معماری را با اتکا به اندیشه‌ی نقادانه‌اش تشریح می‌کند. این کتاب تلاشی است برای بیان این‌که ساختارگرایی چیست و چه معنا و مابه‌ازایی در معماری دارد. آنچه که او به عنوان ساختارگرایی واقعی در معماری طرح می‌کند نحوه‌ای از اندیشیدن است که فرصت‌های بسیار زیادی را برای بازاستفاده از ساختمان‌ها ایجاد می‌کند؛ چیزی که می‌تواند به بحث‌های مطرح پیرامون پایداری، مسیری جدید دهد و امکان تأثیرگذاری بیشتری برای کاربران و در پی آن، فرصت بروز و ظهور آنچه را که هرتزبرگر معماری دموکراتیک می‌خواند، فراهم آورد. ♦

ISBN: 978-622-6963-04-6

9

786226 963046

شهرسازی
و معماری
کتابخانه تخصصی هنر

اصالت و قیمت این کتاب فقط با هولوگرام اختصاصی «کتابخانه گسری» تأیید می‌شود.